

Vnímání a myšlení

V nové době to byl nepochybně zejména Descartes, kdo vyostřeně postavil proti sobě myšlení a vnímání. Tak sice došlo k významnému posunu proti starořecké tradici, v níž byla proti sobě stavěna jiná dvojice, totiž vědění (EPISTÉMÉ) a pouhé mínění (DOXA), ale přece jen šlo o navázání v jednom důležitém ohledu, totiž v jakési nedůvěře k pouhému smyslovému poznání. Kontinentální evropský racionalismus je tedy nepochybně skutečným navázáním na hlavní antickou tradici, kdežto pokus postavit veškeré poznání na smyslové zkušenosti představuje vážnou odchylku o dní. Racionalismus je z tohoto důvodu bezesporu filosofičtější (a filosoficky důslednější) než empirismus. Právě proto však musí být pozornější a důkladnější ve svém kritickém přezkoumávání tzv. „rozumu“. Naproti tomu odkaz na „zkušenost“ je natolik mnohoznačný (jak se ostatně už v mnoha ohledech ukázalo v minulosti), že kritický rozbor pojmu „zkušenosti“ (empirie) buď musí být vyřazen – anebo se dostane dříve nebo později před naléhavou nutností přece jenom vyjasnit povahu „rozumu“, bez něhož ani „zkušenost“ sama není vlastně vůbec možná ani myslitelná. Z toho zřetelně vyplývá, že myšlení nelze vidět založeno ve vnímání, nýbrž naopak že smyslové vnímání je sice velmi důležitou složkou poznávání a tedy i všeobecně myšlení, ale že není složkou toto myšlení konstituující (nýbrž jen „materiálem zásobující“). Vnímání je sice založeno na jakémsi „kontaktu“ s tzv. vnější realitou, ale tento kontakt nepředstavuje žádný „stavební kámen“, žádnou (pozdější) složku poznání, dokud není určitým způsobem transformován, přetaven, reorganizována zejména interpretován (jaksi „přečten“) způsobem, který má svůj zdroj jinde, tj. mimo samo „bezprostřední vnímání“. Původ a zdroj oné interpretující (či interpretační) složky poznávání není tedy ve smyslech jakožto receptorech, nýbrž smysly samy je třeba vidět také jako efekторы – a nejen smysly, protože ona nezbytná a dokonce zakládající složka interpretační už je dějištěm, v němž se hlavního slova dostává „rozumu“, tedy myšlení. A vnímání je tím komplexnější a účinnější, čím vyššího stupně či vyšší úrovně ono intervenující „rozumění“ je schopno dosahovat.

(Písek, 031206-1.)